

Kulturdepartementet
Postbok 8030 Dep
0030 Oslo

Deres ref.: 13/1010

Vår ref.:13/65/KUD/ST

Dato: 27. juni 2013

Høringsuttalelse fra Norsk teater- og orkesterforening om NOU 2013:4 Kulturutredningen 2014

Vi viser til Kulturdepartementets høringsbrev av 11. mars d.å. Høringsuttalelse fra Norsk teater- og orkesterforening (NTO) er vedlagt.

Vennlig hilsen
Norsk teater- og orkesterforening

Bernt Bauge (s)
styreleder

Morten Gjelten (s)
direktør

Høringsuttalelse fra Norsk teater- og orkesterforening om NOU 2013:4 Kulturutredningen 2014

1 GENERELLE MERKNADER

I utredningens innledende deler gis det en grundig gjennomgang av kulturpolitikken utvikling fra 1800-tallets nasjonsbyggingstid og frem til i dag. Gjennomgangen viser at kulturpolitikken i Norge er et ungt og uferdig politikkfelt, og at Kulturløftet kan sees som en ennå pågående oppbygging av dette politikkområdet. Det kommer tydelig frem at utviklingen av en kulturell infrastruktur begynte sent i Norge i forhold til land vi ofte sammenligner med. De siste tiårenes unike vekstperiode kan slik sett sees som en kompensasjon for et etterslep i nødvendige investeringer.

Utvalget gir etter vårt syn en reflektert begrunnelse for det offentliges grunnleggende og viktige rolle på kulturfeltet, forankret i verdiene demokrati, rettferdighet og mangfold. Vi støtter også utvalgets presisering av det sektorielle kulturbegrepet, og avgrensingen av kulturpolitikken ansvarsområde til virksomheter som har et ekspressivt formål.

En hovedkonklusjon i utredningen er at Kulturløftet I og II, først og fremst, har vært en nødvendig investering i kulturell infrastruktur. Nå ønsker utvalget å rette oppmerksomheten mot innhold – kunstproduksjon, kvalitet og publikum.

NTO er enig i at kulturpolitikken bør legge vekt på vilkårene for produksjon, kvalitet og formidling. Likevel mener vi det er nødvendig å problematisere og nyansere utvalgets begrepsbruk og den motsetningen som konstrueres mellom bygg/infrastruktur og innhold. Gode produksjons- og formidlingslokaler er helt nødvendig for å sikre kvalitet i innholdet og bred formidling, og vi vil understreke at det fortsatt er behov for å videreutvikle den kulturelle infrastrukturen innenfor musikk- og teaterområdet.

NTO er tilfreds med at utvalget anerkjenner den komplekse rollen de profesjonelle kunstinstitusjonene har, og at de tar til orde for å opprettholde og utvikle dagens modell for drift av kunstinstitusjonene. Utvalget fremhever institusjonene som "faglige spydspisser" innenfor sine felt, og slår fast at sterke og selvstendige kunstinstitusjoner spiller en avgjørende rolle for

utviklingen av kulturlivet. Det understrekes at ”å legge til rette for utvikling av sterke kulturinstitusjoner må være en prioritert oppgave i kulturpolitikken i fremtiden” (Kap 13).

Vi mener det er en styrke at det finnes autonome kunstinstitusjoner landet rundt, som har forutsigbare rammebetingelser over statsbudsjettet og kompetente styrer og kunstneriske ledere på åremål. Vi mener denne infrastrukturen er nødvendig for å sikre lokalt forankret produksjon, og ikke minst kontinuitet i arbeidsmulighetene utenfor de store byene for både kunstnere og annen faglig kompetanse.

Utvalget påpeker samtidig at den norske modellen for teaterdrift, med faste ensembler i egne hus, er kostnadskreven og mener det er nødvendig å ta grep for å oppnå bedre utnyttelse av ressursene. Utvalget skisserer en rekke forslag som de mener kan bidra til å kanalisere offentlige midler mot produksjon, kvalitet og formidling og bidra til mer effektiv utnyttelse av ressursene.

NTO deler utvalgets bekymring for kostnadsveksten i institusjonene, som i stor grad er knyttet til den generelle lønnsveksten i samfunnet og økte pensjonskostnader, og vi er enige i at ressursene bør utnyttes mest mulig effektivt. Vi er også langt på vei enige i en del av utvalgets tilrådninger. Likevel ser vi behov for å nyansere beskrivelsen av kostnadsveksten og diskutere flere av forslagene nærmere.

Utvalget tar til orde for å endre dagens mål- og resultatstyring av institusjonene og utvikle et styringssystem som bl.a. i større grad kan bidra til å dyrke egenart og mangfold. Likevel tar utvalget under enkeltkapitler til orde for flere detaljerte føringer for å oppnå bestemte kulturpolitiske mål (jf. Kap 13.2 og 13.3). NTO er kritisk til en slik utvikling. Etter vårt syn vil det være mer tjenlig med ulike former for stimuleringsordninger, som et supplement til rammetilskuddet, enn detaljerte føringer for hvordan institusjonene skal anvende rammetilskuddet. Slike tilretteleggende tiltak vil lettere kunne bidra til å dyrke institusjonenes egenart og ivareta en bedre balanse mellom institusjonenes autonomi og politisk definerte mål og krav.

Til slutt etterlyser vi en utredning av noen problemstillinger som i liten grad er berørt i utredningen, herunder vilkårene for kunstkritikk og for et seriøst, offentlig ordskifte om kunsten og om kunstinstitusjonenes samfunnsroller.

2 FORHOLDET MELLOM BEVILGNINGER OG ANTALL PRODUKSJONER OG PUBLIKUM (KAP 11.3 OG 11.4)

En hovedkonklusjon i utredningen er at veksten i bevilgninger til musikk- og teaterinstitusjonene ikke står i forhold til den målbare veksten i kunstproduksjon og publikum.

I følge utvalget har økningen i bevilgninger for en stor del gått til såkalte "ikke-faglige aktiviteter" og bare i begrenset grad gitt rom for økt kunstnerisk produksjon og publikumsrettede aktiviteter. Utgifter til "ikke-faglig aktivitet" omfatter økte pensjonskostnader, nye lønns- og arbeidstidsordninger (PSU-oppgjøret), økt husleie og utgifter til forvaltning, drift og vedlikehold av bygg. I henhold til beregningene som er gjort har 32 pst. av den totale realøkningen innenfor scenekunsten gått til å dekke utgifter til "ikke-faglig aktivitet" og 14 pst. innenfor musikkfeltet. Utvalget viser også til den årlige årsverksstatistikken for scenekunstinstitusjonene som "tyder på at andelen årsverk i tekniske og administrative stillinger vokser raskere enn de kunstneriske" (Kap.11).

Slik vi understreker innledningsvis, deler NTO utvalgets bekymring for kostnadsveksten i institusjonene. Økningen i bevilgningene til institusjonene har vært nødvendige for å opprettholde den kunstneriske aktiviteten og unngå negative endringer som følge av den generelle lønnsveksten og økte pensjonskostnader. Det betyr at en eventuell stagnasjon i bevilgningene til institusjonene på sikt kan gå utover produksjon og formidling.

Vi vil likevel påpeke at utvalgets beskrivelse av forholdet mellom bevilgninger og målbar vekst i produksjon og publikumsoppslutning er problematisk, og at det er grunn til å nyansere forklaringen på kostnadsutviklingen i institusjonene.

For det første må man langt på vei anerkjenne den iboende kostnadsveksten i musikk- og scenekunstinstitusjonene som også utvalget nevner. Musikk- og scenekunstinstitusjonene er ekstremt personalintensive virksomheter hvor det bare i liten grad gir positiv kunstnerisk effekt å rasjonalisere bort årsverk. Det er likevel viktig at institusjonene utnytter de mulighetene som

finnes for å oppnå en mest mulig effektiv ressursutnyttelse, og at organisering, arbeidsmåter og overenskomster med arbeidstakerorganisasjonene gjennomgås for å sikre nødvendig fleksibilitet.

Samtidig vil vi minne om at kostnadsveksten i institusjonene også går med til å sikre at det kunstneriske personalet har den samme lønnsutviklingen som andre yrkesgrupper i samfunnet. Utvalget beskriver utviklingen av kunstnernes levekår som en av kulturpolitikkenes hovedutfordringer, men uten å nevne institusjonenes betydning for kunstnernes arbeids- og levekår.

For det andre er de skillene mellom "faglig" og "ikke-faglig aktivitet" og mellom "tekniske/administrative" stillinger og "kunstneriske" stillinger som utvalget legger til grunn problematiske.

Kostnader til det utvalget omtaler som "ikke faglige aktiviteter" handler for en stor del nettopp om å bedre produksjons- og formidlingsvilkårene gjennom bedre arbeids- og lønnsvilkår og nødvendig investering i bygninger og vedlikehold. Det er heller ikke slik at enhver volumøkning til institusjonene har som mål å øke antall produksjoner og antall publikum. Det kan også handle om økt profesjonalisering og kvalitetsheving, og det kan handle om å møte utfordringer med særskilte satsinger som ikke gir seg utslag i direkte målbare størrelser.

Utvalgets vektlegging av kvantitative produksjons- og publikumsmål kan leses som et uttrykk for den målforskyvningen som de selv uttrykker bekymring for. I sin kritikk av dagens mål- og resultatstyring påpeker utvalget at kvalitetsmålet lett kan fortone seg som mindre betydningsfullt enn tellbare produksjons- og publikumsmål fordi kvalitet ikke kan måles. Når utvalget nettopp ønsker å vri oppmerksomheten mot innhold og kvalitet, kan det synes paradoksalt at de samtidig legger så stor vekt på produksjons- og publikumstall.

Samtidig peker utvalget på at såkalte "administrative" og "tekniske" årsverk har økt mer enn "kunstneriske årsverk" i teatrene. Dette er en forenklet fremstilling, basert på konstruerte skillelinjer, som lett kan gi inntrykk av at administrasjonene vokser på bekostning av kunsten. Vi vil understreke at teatrene ikke er overadministrerte institusjoner.

Sekkebetegnelsen administrativt/teknisk personale omfatter i virkeligheten en rekke ulike funksjoner som er helt nødvendige for å ta ut det kunstneriske potensialet i institusjonene. Det handler ikke bare om viktige støttefunksjoner for det kunstneriske produktet og for formidlingen av dette, deler av det tekniske og administrative personalet tar også direkte del i produksjonen sammen med det kunstfaglige personalet.

En gjennomgang av fordelingen av lønnskostnader ved fem av de større teatrene¹ for 2012 viser at andelen av totale lønnskostnader som gikk til kunstnere² lå mellom 37 og 43 pst. Andelen som gikk til teknikere³ lå mellom 30 og 37 pst., og andelen som gikk til kommunikasjonsarbeid⁴ lå mellom 4 og 12 pst. De øvrige lønnsutgiftene er fordelt mellom flere andre nødvendige fagfunksjoner, herunder teatersjef, direktør, produsenter, planleggere, inspisienter, sufflører, driftsarbeidere m.fl.

Årsaken til veksten i det administrative og tekniske apparatet er knyttet til den profesjonaliseringen og kvalitetshevingen som, også i følge utvalget, har preget utviklingen innenfor scenekunsten.

I særlig grad har gjennomføringen av forestillingene blitt langt mer teknologisk krevende. Bruken av teknologisk utstyr er blitt mer omfattende, utstyret er blitt mer avansert, og betjeningen av teknologien fordrer et større og stadig mer kompetent teknisk personale. Dette er en nødvendig utvikling som handler om at teaterkunsten henger med i den øvrige medieutviklingen.

De ulike fagfunksjonene er også helt nødvendig for å møte kravene om profesjonell formidling overfor et stadig mer sammensatt publikum. NTO deler utvalgets ønske om størst mulig publikumsoppslutning. Samtidig vil vi understreke at det gjøres et omfattende formidlingsarbeid

---

¹ Nationaltheatret, Det Norske Teatret, Trøndelag Teater, Rogaland Teater og Hålogaland Teater.

² Omfatter skuespillere, musiker, dramaturger, instruktører, scenografer, kostymedesignere, videodesignere, lysdesignere og komponister.

³ Omfatter lys, lyd, scene, rekvisitt, maske, verksteder, malersal, kostymeavdeling.

⁴ Omfatter markeds- salgs- og informasjonsarbeid, formidling mot skolene, billettluke, publikumsverter og i noen tilfeller sponsorarbeid og restaurant.

(jf. bl.a. NTOs innspill til inkluderingsmeldingen) som bare kan videreutvikles ved hjelp av profesjonelle informasjons- og formidlingsfunksjoner i institusjonene.

Utvalget tar heller ikke med i betraktningen at det har vært en sterk økning i det samlede kulturtilbudet de senere årene. At publikumstallene ved teatrene og orkestrene har vært stabile, til tross for denne økningen i konkurrerende tilbud, er positivt.

De scenekunstinstitusjonene som i 2005 fikk bevilgninger over statsbudsjettets kapittel 324: Scenekunstformål post 01/70/71/73 og 78 hadde i 2005 et totalt publikumstall på 1,6 millioner. I 2012 var tallet for de samme institusjonene økt til 1,9 millioner, tilsvarende en økning på 21,8 prosent. I perioden har de årlige publikumstallene variert, men er i 2012 høyere enn i noe foregående år i perioden.

De musikk institusjonene som i 2005 fikk bevilgninger over statsbudsjettets kapittel 323: Musikkformål post 70/71 og 78 hadde i 2005 et totalt publikumstall på 401 173. I 2012 var tallet for de samme institusjonene økt til 447 390, tilsvarende en økning på 11,5 prosent.⁵ I perioden har de årlige publikumstallene variert med det høyeste tallet i 2011.

3 MER FLEKSIBEL DRIFT OG AVTALEVERKET (KAP 13.2)

Utvalget mener det er nødvendig å ta grep for å oppnå en mer fleksibel drift av teater- og orkesterinstitusjonene, gjennom en bedre utnyttelse av de nye overenskomstene på orkesterområdet (PSU-avtalene) og nye overenskomster på teaterområdet. De viser til at overenskomstene om arbeidstidsordninger og frikjøp av opphavsrettigheter som er oppnådd ved orkestrene og DNO&B (PSU-avtalene) legger til rette for flere og mer varierte publikumsaktiviteter og for økt formidling gjennom innspillinger og transmisjoner.

NTO støtter utvalgets forslag om at symfoniorkestrene bør tilføres ressurser slik at mulighetene som ligger i de nye overenskomstene kan utnyttes fullt ut.

---

⁵ Det bemerkes at Tromsø Symfoniorkester og Bodø Sinfonietta i 2009 ble innlemmet i det nyetablerte Nordnorsk Opera og Symfoniorkester.

NTO er også enig i at det er behov for en gjennomgang av avtaleverket på teaterområdet for å sikre nødvendig fleksibilitet. Utvalget mener imidlertid at PSU-avtalene kan vise vei, og at det bør legges opp til tilsvarende overenskomster om arbeidstidsordninger og frikjøp av opphavsrettigheter på teaterområdet.

Vi vil advare mot en overdreven tro på hvilken overføringsverdi PSU-avtalene kan ha for nye overenskomster mellom teatrene og arbeidstakerorganisasjonene. For det første er eksisterende sentrale arbeidstidsordninger på teaterområdet generelt sett mer fleksible enn på orkesterområdet, selv etter PSU-avtalene. For det andre er det store forskjeller knyttet til opphavsrettsprosjekt innenfor musikk og teater, og det vil her være nødvendig å finne frem til andre modeller på teaterområdet.

Det er også viktig å merke seg PSU-avtalene ikke hadde kommet i stand uten det offentlige finansielle medvirkning til et ekstraordinært lønnsloft (og medfølgende høyere pensjonskostnader) som for orkestrenes del har utgjort en betydelig del av Kulturløftet så langt.

4 INSTITUSJONENES SAMFUNNSOPPDRAG (KAP 14)

Utvalget tar til orde for at "eierstyringen"⁶ av kulturinstitusjonene skal ta utgangspunkt i en tydeliggjøring av institusjonenes samfunnsoppdrag. Hver institusjon skal selv formulere sitt eget oppdrag i form av mål og strategier, men i dialog med bevilgende myndigheter og "interessenter i deres omgivelser". Mål og strategier skal være forankret i de overordnede begrunnelsene for kulturpolitikken – definert av utvalget som demokrati, rettferdighet og mangfold – og omfatte kunstneriske/faglige mål og strategier (herunder kvalitetsmål), mål og strategier for publikumsarbeid, samt en analyse av institusjonens egenart og rolle i det øvrige kulturlivet lokalt, regionalt og nasjonalt. Utvalget mener videre at oppfølgingen av samfunnsoppdraget må være kunnskapsbasert i større grad enn i dag og tar til orde for at dagens kvantitative måleindikatorer erstattes av faglige kvalitetsvurderinger og analyser av institusjonenes samfunnsrolle, basert på hver enkelt institusjons egne mål og strategier.

---

⁶ Slik vi forstår utvalget er det i hovedsak statens styring av institusjonene det vises til gjennom begrepet "eierstyring". Vi minner om at de fleste symfoniorkestrene er organisert som stiftelser og at det kun er et fåtall av teaterinstitusjonene som eies av staten eller hvor staten er medeier.

NTO er positiv til at utvalget legger vekt på kunstinstitusjonenes samfunnsrolle. Vi merker oss imidlertid at utvalget har valgt å bruke begrepet *samfunnsoppdrag*, og at dette oppdraget også skal omfatte kunstneriske mål og strategier som skal defineres av institusjonene i dialog med bevilgende myndigheter. Vi vil understreke at det fortsatt bør være slik at institusjonene selv formulerer kunstneriske mål og strategier på en armlengdes avstand fra myndighetene.

NTO ønsker en diskusjon om dagens mål- og resultatstyring med tilhørende rapportering velkommen. Foreningen har lenge tatt til orde for en forenkling av den årlige rapporteringen knyttet til dagens mål- og resultatstyring og en innføring av periodiske evalueringer som også omfatter institusjonenes kvalitative måloppnåelse. Vi tar imidlertid for gitt at evalueringene ikke skal *erstatte* alle kvantitative måleindikatorer. En helhetlig vurdering av institusjonene forutsetter, etter vårt syn, kunnskap om både kvantitative og kvalitative sider ved hver enkelt institusjons virksomhet.

Vi har tidligere stilt spørsmål ved hvorvidt dagens felles politiske føringer, rapportering og kontroll fra departementet på sikt kan bidra til å gjøre institusjonene likere, fremfor å dyrke institusjonell og kunstnerisk egenart. På denne bakgrunnen er vi positive til et system der hver enkelt institusjon i større grad evalueres på bakgrunn av egendefinerte mål. Gitt den riktige gjennomføringen, vil periodiske institusjonsevalueringer kunne gi mer relevant og pålitelig styringsinformasjon om institusjonenes utvikling over tid og samtidig gi institusjonene økt selvinnsikt som grunnlag for videre utvikling.

Utvalget understreker at et viktig element i styringen av institusjonene vil være å utvikle velfungerende metoder for ekstern kvalitetsvurdering av institusjonene. Det er positivt at utvalget anerkjenner at det er utfordrende å utvikle slike metoder, og at et revidert opplegg for styring sees i nær sammenheng med behovet for å styrke forskningsinnsatsen på kulturområdet (Jf. også NTOs høringsuttalelse til Grund-utvalgets rapport).

Utvalget legger også vekt på at samfunnsoppdraget skal være et offentlig anliggende, som gjøres til gjenstand for offentlig meningsutveksling, mer enn en "byråkratisk kontrollmekanisme". Vi er enige i at institusjonenes samfunnsrolle i større grad enn i dag burde være en del av et offentlig ordskifte (jf. også avsnittet nedenfor om kritikk og offentlig meningsutveksling). Samtidig anerkjenner vi at også "byråkratiske" styrings- og rapporteringsverktøy er en del av et

demokratisk system, men at det er utfordrende å finne frem til et system som gir relevant styringsinformasjon om kunstinstitusjonenes kjernevirksomhet.

Forøvrig viser vi til pilotevalueringene av tre av NTOs medlemsinstitusjoner, hvor et av målene er å bidra til utviklingen av en fremtidig evalueringsmetode. Erfaringene fra dette prøveprosjektet vil være en viktig del av grunnlaget for en nærmere vurdering av et eventuelt revidert opplegg for styring, rapportering og evaluering. Vi vil understreke betydningen av at de involverte institusjonenes erfaringer med pilotevalueringene tillegges vekt i det videre arbeidet, og vi ser frem til fortsatt dialog med departementet om saken.

5 INSTITUSJONENES ANSVAR FOR ”SKAPENDE KUNSTNERISK VIRKSOMHET” (KAP 11.3, 11.4 OG 13.2)

Utvalget mener at institusjonene har et betydelig ansvar for ”å fungere som drivkrefter for kunst- og kulturproduksjon også utenfor institusjonenes grenser” (s. 292) og at institusjonene i større grad bør stimulere til ”den skapende kunstneriske virksomheten”.

Med henvisning til Dramatikerforbundet, mener utvalget at Kulturløftet ikke har bidratt til økt etterspørsel etter norske dramatikere ved institusjonsteatrene. Utvalget mener videre at det ”i det hele tatt oppføres lite ny norsk dramatikkk ved institusjonsteatrene” (s. 131). Med henvisning til Komponistforeningen, påpekes det at veksten i bevilgningene til institusjonene heller ikke har ført til mer formidling av norsk musikk. Utvalget viser her til Komponistforeningens kartlegging av andelen norsk musikk, målt i tid.

På denne bakgrunnen tar utvalget til orde for at det ”i framtida bør fokuseres sterkere på denne dimensjonen og vurderes om det at kulturinstitusjonene skal bidra til framføring av ny norsk dramatikkk, musikk og til innkjøp av kunst skal gjøres til et mål for deres virksomhet” (s. 292).

NTO er enig i at institusjonene fortsatt skal ha et ansvar for utviklingen av ny dramatikkk og ny musikk. Vi vil likevel stille spørsmål ved hvorvidt det i sterkere grad enn i dag bør legges føringer på institusjonenes virksomhet for at de skal fremføre mer ny, norsk dramatikkk og musikk. Vi kan vanskelig se at dette forslaget er helt konsistent med utvalgets øvrige kritikk av dagens mål- og resultatstyring, eller med deres eget forslag om at hver enkelt institusjon bør stå friere til selv å definere mål for sin virksomhet.

Slik vi også påpeker innledningsvis, kan det være mer hensiktsmessig med gode stimuleringsordninger for særskilte satsinger, enn detaljert aktivitetsstyring, for å dyrke egenart og mangfold og en hensiktsmessig balanse mellom institusjonenes autonomi og politiske krav.

Det er påfallende at utvalget ikke har lagt til grunn institusjonenes årlige rapportering til departementet i sin vurdering. Som kjent rapporterer teatrene antall uroppføringer og produksjoner av norsk og utenlandsk samtidsdramatikk, og symfoniorkestrene rapporterer antall urfremføringer og fremføring av norske og utenlandske samtidsverk. Ny dramatikk og ny musikk inngår med andre ord allerede i mål- og resultatstyringen og er et av flere mål for institusjonenes virksomhet. F.o.m. 2012 inngår også mer detaljert informasjon om hvilke verk orkestrene fremfører i utlandet. Dette vil kunne bidra til å tydeliggjøre hvilken rolle orkestrene spiller også for internasjonal promotering av norske komponister.

Vi vil særlig påpeke at Komponistforeningens måling av totalt antall spilte minutter norsk musikk neppe kan være en god målestokk på orkestrenes forhold til norsk samtidsmusikk. Den kunstneriske kvaliteten på et verk er ikke proporsjonal med verkets varighet – det være seg norske eller utenlandske verk. Vi vil også understreke at musikk og teater skal formidles til et publikum. Da handler det om samtidsmusikkens og samtidsdramatikkens kvalitet, og ikke først og fremst om nasjonalitet.

Det kan også være grunn til å problematisere utvalgets avgrensning av "skapende kunstnerisk virksomhet" og spørre hvorfor utvalget ikke har undersøkt Kulturløftets betydning for vilkårene for andre grupper av skapende scenekunstnere slik som for eksempel regissører, koreografer, scenografer m.fl.

Symfoniorkestrenes rapportering for 2012 viser at andelen samtidsverk av totalt fremførte verk var 22 pst., hvorav 10 pst. norske samtidsverk.

Årsrapportene for 2012 viser samlet for de seks symfoniorkestrene på kapittel 323 post 70/71

		Pst av totalt antall
Totalt antall fremførte verk	1784	
Antall urfremføringer	31	1,7
Antall norske samtidsverk komponert de siste 50 år	183	10,3
Antall utenlandske samtidsverk komponert de siste 50 år	212	11,9
Totalt antall samtidsverk komponert de siste 50 år	395	22,1

Teatrenes rapportering for 2012 viser at andelen produksjoner av samtidsdramatikk /opera/musikkteater var 30 pst, hvorav 22 pst norsk samtidsdramatikk/opera/musikkteater.

Teatrenes rapportering for 2012 viser at andelen produksjoner av samtidsdramatikk /opera/musikkteater var 30 pst, hvorav 22 pst norsk samtidsdramatikk/opera/musikkteater.

Årsrapportene for 2012 viser samlet for 17 teatre på kapittel 324 post 01/70/71 (Eksl Carte Blanche og inkl. DNO&B)

		Pst av totalt antall
Totalt antall produksjoner	536	
Antall uroppføringer	63	11,8
Antall produksjoner av norsk samtidsdramatikk/opera/musikkteater fra de siste 15 år	118	22,0
Antall produksjoner av utenlandsk samtidsdramatikk/opera/musikkteater fra de siste 15 år	42	7,8
Totalt antall produksjoner av norsk og utenlandsk samtidsdramatikk/opera/musikkteater fra de siste 15 år	160	29,9

Rapporteringen viser også at det er betydelige variasjoner fra år til år og mellom de enkelte institusjonene. Noen av orkestrene og teatrene satser særskilt på henholdsvis ny norsk musikk og ny norsk dramatikk, mens andre institusjoner har andre satsingsområder.

6 FORMIDLING (KAP 11.3.4 OG 13.2)

Etter utvalgets vurdering bør ressursbruken i større grad rettes inn mot formidlingstiltak.

Utvalget tar til orde for å styrke landsomfattende ordninger og institusjoner som Den kulturelle skolesekken (eller mer presist Norsk Scenekunstbruk som den nasjonale aktøren for

scenekunst i Den kulturelle skolesekken, jf. avsnitt nedenfor) og Riksteatret, og for å stimulere de øvrige teatrenes og orkestrenes turnévirsomhet.

I "et verdikjedeperspektiv" blir det, i følge utvalget, klart at økningen i bevilgninger til scenekunstheltet i liten grad har kommet "formidlings- og publikumsleddet" til gode. I det verdikjedeperspektivet som utvalget legger til grunn kan det synes som formidling for en stor del er avgrenset til "distribusjon av eksisterende forestillinger til nye arenaer" (jf. Gran & Røyseng: Scenekunsten i Kulturløftet). Blant teaterinstitusjonene er det kun Riksteatret som er plassert under distribusjons-/formidlingsleddet, mens de nasjonale teatrene og region-/landsdelsinstitusjonene er plassert alene under produksjonsleddet.

En slik verdikjedemodell gir et for snevert bilde av hvilke bevilgninger som "kommer formidlings- og publikumsleddet til gode". Formidling er en del av kjernevirsomheten ved samtlige teatre og kan ikke avgrenses til turnévirsomhet.

Samtidig vil vi understreke at flere av teatrene og orkestrene har omfattende turnévirsomhet, og at flere av regionteatrene primært er turnerende teatre, noen av dem med en større andel forestillinger vist på turné enn på egen/fast arena. Turnévirsomhet er ressurskrevende og begrenses av økonomiske grunner, og vi er enige med utvalget i at det er behov for økte ressurser til turnévirsomhet for å sikre at flere får ta del i den kunsten som produseres. Dette vil kunne skape en bedre balanse mellom produksjon og formidling, og en bedre utnyttelse av de midlene som allerede er lagt inn i institusjonenes rammebevilgninger.

Utvalget viser også til PSU-avtalene ved symfoniorkestrene og DNO&B, som gir nye muligheter for innspillinger og distribusjon i digitale medier, samt til mer fleksible arbeidstidsordninger som gjør at orkestrene står friere til å legge programtilbud til ulike tidspunkter og arenaer. NTO støtter utvalgets forslag om at orkestrene bør tilføres ressurser som gjør det mulig å utnytte det formidlingspotensialet som ligger i de nye tariffavtalene (jf. også avsnittet ovenfor om mer fleksibel drift og avtaleverket (Kap 13.2).

Samtidig vil vi understreke betydningen av å legge til rette for overføringer av både musikk- og scenekunstproduksjoner til kinoer.

NTO har tidligere foreslått at det etableres en særlig finansieringsordning for overføringer av scenekunst- og musikkproduksjoner til kinoer, storskjermer og andre digitale medier (jf. NTOs uttalelse om statsbudsjettene for 2012 og 2013).

Vi er også enige med utvalget i at det er behov for å styrke formidlingen gjennom Den kulturelle skolesekken. Vi vil imidlertid understreke at økte midler til Den kulturelle skolesekken for styrket formidling innenfor scenekunsten, må bety økte midler til Norsk Scenekunstbruk som den nasjonale aktøren for scenekunst i Den kulturelle skolesekken (jf. avsnittet nedenfor om Den kulturelle skolesekken).

Samtidig kan det ligge et uutnyttet potensial i Scenekunstbrukets formidlingssystem utover Den kulturelle skolesekken. Når utvalget er opptatt av å fylle den eksisterende infrastrukturen av kulturhus og andre arenaer med innhold, kan også Scenekunstbruket bli en viktig aktør med et allerede godt etablert formidlingssystem.

Vi viser til Norsk Scenekunstbruks høringsuttalelse, hvor det foreslås en utvidelse av refusjonsordningen/arrangørstøtten slik at kulturhusene/kommunene kan inngå i Scenekunstbrukets formidlingsnettverk i samarbeid med det eksisterende fylkesnettverket og deres kommuner.

7 BESKRIVELSENE AV TEATERLANDSKAPET (KAP 11.3.2 OG KAP 13.2)

Til tross for tilløp til modifiseringer, går utvalget etter vår oppfatning langt i å dele scenekunstmrådet inn i to ulike felt – ”det frie feltet” og ”institusjonene”. I følge utvalget representerer institusjonene og de frie gruppene ulik organisering og finansiering og ulike kunstsyn og ideologi (s. 117).

Vi etterlyser en mer nyansert beskrivelse av teaterlandskapet som grunnlag for politikktutforming, som i større grad tar hensyn til de endringene som har skjedd de siste tiårene.

I denne perioden har det vokst frem viktige institusjoner som i hovedsak formidler forestillinger produsert av frie grupper, slik som de programmerende teatrene – Black Box Teater, BIT Teatergarasjen, Teaterhuset Avant Garden og Dansens Hus. I takt med at disse teatrene har

blitt styrket økonomisk og kunstnerisk, har samarbeidet mellom de programmerende og produserende teatrene økt i omfang. Samtidig har arbeidsmåtene tilnærmet seg hverandre.

Mens de programmerende teatrene i tiltakende grad co-produserer forestillinger, har de produserende teatrene i økende grad også begynt å arbeide programmerende.

Det har også vært en økning i antall samarbeidsproduksjoner mellom uavhengige kompanier og de produserende teatrene, og kunstnerne beveger seg i større grad mellom institusjonene, frie grupper og ulike prosjekter i et differensiert arbeidsmarked.

Gjennom opprettelsen av basisfinansieringen, utfordres også den tradisjonelle kulturpolitiske organiseringen med prosjektfinansiering på den ene siden og fast driftsstøtte på den andre siden, og flere kompanier (dog stadig for få) sikres større kontinuitet i det kunstneriske arbeidet gjennom flerårig støtte.

Norsk Scenekunstbruk har blitt et supplement til Riksteatret og regionteatrene og distribuerer effektivt forestillinger produsert av en rekke kompanier til barn og unge over hele landet – og sørger samtidig for at mange av målsettingene i Den Kulturelle Skolesekken oppnås. Samtidig ligger det en foreløpig uutnyttet mulighet for at også de produserende teatrenes forestillinger kan turnere innenfor Scenekunstbrukets ordning og nettverk.

Dagens scenekunstlandskap er altså langt mer sammensatt enn det utvalget gir uttrykk for i sine beskrivelser, med organisatoriske og estetiske forskjeller og ulike kunstsyn på kryss og tvers av den tradisjonelle todelingen.

Også beskrivelsene av fordelingen av midlene innenfor scenekunstrområdet, og forholdet mellom bevilgninger og antall forestillinger og publikum, er basert på et tradisjonelt skille mellom institusjonene og de frie gruppene.

Vi understreker at vi er enige i utvalgets konklusjon om at det vil være en god investering å styrke Kulturfondet, med tanke på både kunstnerisk utvikling og publikum. Likevel vil vi påpeke at det er svakheter ved det tilgjengelige tallmaterialet for de frie gruppene, og at det er problematisk å sammenligne de tilgjengelige tallene for institusjonene og frie grupper.

SSBs publikumstall, som utvalget legger til grunn for sine beskrivelser, er basert på statistikk innhentet fra henholdsvis Norsk teater- og orkesterforening og Danse- og teatersentrum. I 2011 hadde scenekunstinstitusjonene under kapittel 324: Scenekunstformål post 01/70/71/73 og 78 et totalt publikumstall på 1 825 824.

Samme år viser statistikk fra Danse- og teatersentrum at frie grupper hadde et totalt besøkstall på 700 731 og et totalt forestillingstall på 6 645.

Av det totale antall forestillinger var 5 956 for barn, hvilket utgjør 90 prosent. Dermed var 689 forestillinger for et voksent publikum, tilsvarende 10 prosent. Publikumstallet er ikke fordelt på forestillinger for voksne og for barn. Av barneforestillingene er 4 445 forestillinger, tilsvarende 75 prosent, i Den kulturelle skolesekken. Antall publikum (elever) i Den kulturelle skolesekken var på 410 492. Slik utgjør tall fra Den kulturelle skolesekken 59 prosent av det totale publikumstallet for frie grupper. Det resterende publikumstallet på 290 239 fordeler seg dermed på 1511 forestillinger for barn utenom Den kulturelle skolesekken og 689 forestillinger for voksne.

Vi understreker at denne analysen av tallene for de frie gruppene ikke er uttømmende, og at det er behov for en ytterligere gjennomgang. I tillegg er det behov for en mer nyansert og omfattende analyse av pengestrømmene, som både tar hensyn til de ressursene som teaterinstitusjonene anvender på samarbeid med frie grupper, og som omfatter midler som kanaliseres gjennom Den kulturelle skolesekken og Norsk Scenekunstbruk.

Vår foreløpige analyse av publikumstallene viser likevel tydelig at det er tvilsomt å sammenligne publikumstall fra de frie gruppene med tall fra institusjonene, og at det derfor også blir tvilsomt å sammenligne publikumstall med bevilgningene til institusjonene og de frie gruppene. Etter vår oppfatning bør det i stedet fremskaffes publikumstall og gjøres analyser av pengestrømmer som på en bedre måte stemmer overens med dagens mangfoldige scenekunstlandskap og faktiske finansiering av produksjon og formidling.

8 NORSK KULTURFOND (KAP 13.2)

Utvalget viser til at Norsk kulturfonds andel av de statlige kulturmidlene har økt noe i Kulturløftperioden, og mener at en ytterligere styrking av Kulturfondet vil være en god investering med tanke på både kunstnerisk utvikling og publikum.

NTO har lenge tatt til orde for et styrket Kulturfond som kan sikre en videreutvikling av det kunstneriske mangfoldet i de frie produksjonsmiljøene. Samtidig vil vi understreke betydningen av at Norsk kulturråd gis det handlingsrom det etter intensjonene er ment å ha til selv å disponere hvordan fondsmidlene skal fordeles, etter selvstendige kunstfaglige vurderinger.

NTO har tidligere påpekt uklarheter knyttet til forvaltningen av Kulturfondsmidlene og problematisert at regjering og Storting har lagt føringer på fordelingen av midlene innenfor scenekunstkapittelet. Vi kan ikke se at dette berøres i utredningen, og vi etterlyser stadig en tydeliggjøring av Kulturrådets autonomi i forvaltningen av Kulturfondet. Etter vårt syn bør Kulturrådet ha fullmakt til å fordele fondsmidlene mellom de ulike tilskuddordningene og avsetningene innenfor hvert fagkapittel, uten politiske føringer.

I omtalen av Norsk kulturråd slår utvalget fast at det er viktig å verne om prinsippet om armlengdes avstand i kulturpolitikken. Vi er enige med utvalget i at den tiltakende sammenblandingen av oppgaver som skal utføres med en armlengdes avstand og typiske direktoroppgaver i Kulturrådet er problematisk. NTO deler bekymringen over at Kulturrådets opprinnelige rolle som autonomt kunstfaglig organ synes å være under press, og vi er enige i det kan være behov for å skille tydeligere mellom de ulike oppgavene.

9 DE PROGRAMMERENDE TEATRENE (KAP 11.3.2 OG KAP 13.2)

Utvalget viser til at den reelle økonomiske veksten i bevilgningene til de tre programmerende teatrene – BIT Teatergarasjen, Black Box Teater og Teaterhuset Avant Garden – har vært begrenset, men at det likevel har vært en betraktelig økning i antall formidlede co-produksjoner i perioden. Utvalget anerkjenner at disse teatrenes spisskompetanse og internasjonale nettverk har vært av stor betydning for utviklingen av de fremste norske scenekunstkompaniene de senere år.

Både som formidlere og co-produsenter av scenekunst med et nasjonalt og internasjonalt nedslagsfelt, og i kraft av den kompetansen de besitter, har de programmerende teatrene en betydning for utviklingen i scenekunsten som ikke gjenspeiles i bevilgningsnivået. NTO mener derfor at staten bør ta et større ansvar for finansieringen av de tre programmerende teatrene. Vi viser også til Meld. St. 19 (2012-2013) *Regjeringens internasjonale kulturinnsats* hvor regjeringen tar til orde for å styrke de tre programmerende teatrene – Black Box Teater, BIT Teatergarasjen og Teaterhuset Avant Garden.

En styrking og politisk fristilling av midlene til scenekunst under Kulturfondet, bør etter vårt syn ledsages av en styrking av de programmerende teatrene. Dette vil være blant de viktigste virkemidlene for å bedre produksjonsbetingelsene for frie grupper og i tråd med utvalgets ønske om styrket kvalitet og formidling. En styrking av de programmerende teatrene vil også kunne bidra til at de frie gruppene ikke alene er avhengige av Kulturrådsstøtte, men at flere kompetente fagmiljøer har mulighet til å gjøre selvstendige kvalitetsvurderinger. På denne måten kan flere kvalitetsforståelser settes i spill.

Det både de programmerende teatrene og de frie gruppene selv mangler er imidlertid prøve- og produksjonslokaler. Bedre produksjonsfasiliteter, nært knyttet til allerede eksisterende visningsrom og faglig assistanse, vil være effektive virkemidler for styrket kvalitet. I neste omgang vil dette komme publikum på andre visningsarenaer og institusjoner til gode, fordi produksjonene ofte er små og fleksible og godt egnet for gjestespill og turné.

10 SAMARBEID MELLOM PRODUSERENDE TEATRE OG FRIE GRUPPER (KAP 13.2)

Slik utvalget viser til, har det funnet sted en vekst i samarbeidet mellom de produserende teatrene og frie grupper i form av gjestespill og samproduksjoner. NTO er enig med utvalget i at dette er en positiv utvikling, og at det er grunn til å stimulere til mer samarbeid mellom disse institusjonene og frie grupper.

Flere gjestespill kan bidra til flere visninger og styrket formidling av de frie gruppenes produksjoner. Samtidig kan flere samproduksjoner bidra til et rikere teatertilbud. Gjennom utveksling av kompetanse og kunstneriske ressurser – både mellom produserende teatre og frie grupper, og mellom produserende og programmerende teatre – kan det realiseres prosjekter som hver enkelt aktør alene ikke ville kunne gjennomføre.

Vi vil understreke at det er avgjørende for et vellykket samarbeid at det er kunstnerisk motivert fra begge sider og ikke konstruert for å imøtekomme politiske krav eller forventninger om samarbeid. Det er viktig at samarbeidet er basert på felles interesser og likeverdig eierskap i prosjektet.

Slik utvalget påpeker, er det vanskelig for produserende teatre å finne økonomi til gjestespill uten at det går utover teatrenes egen produksjonsmengde og inntjeningsbehov. I tillegg vil vi påpeke at samproduksjoner ofte er både arbeidskrevende og kostbart.

En nødvendig forutsetning for å videreføre og styrke samarbeidet mellom produserende teatre og frie grupper, er at disse teatrene har tilstrekkelige rammebevilgninger som gjør det mulig å samarbeide, samtidig som Kulturfondet og de programmerende teatrene styrkes.

Samtidig er det viktig at strukturelle barrierer for samarbeid bygges ned, og at eksisterende støtteordninger legger til rette for samarbeid. Når utvalget påpeker at forvaltningsmessige hindre for samarbeid bør fjernes, er dette helt i tråd med NTOs tidligere insistering på at hovedregelen om at institusjoner med fast årlig statstilskudd ikke kan søke Norsk kulturråd om tilskudd bør avvikles (jf. NTOs høringsuttalelser om statsbudsjettene 2011-2013).

En formell åpning for at også teaterinstitusjonene som arrangør kan søke Kulturrådets ordning for gjestespill/formidling ville bedret de produserende teatrenes muligheter for å programmere gjestespill og dermed bidratt til å styrke formidlingen av de frie gruppenes produksjoner. På samme vis ville en åpning for at også institusjonene kan stå som formell søker av midler til samarbeidsproduksjoner med frie grupper under prosjektstøtteordningene, legge bedre til rette for at institusjonene kan ta initiativ til slikt samarbeid.

Det er det kunstneriske prosjektet som bør ligge til grunn for vurderingen av en søknad, og etter vårt syn innskrenker hovedregelen Kulturrådets beslutningsmyndighet og hindrer den ønskede utviklingen i retning av mer samarbeid mellom produserende teatre og frie grupper.

11 KUNSTNERPOLITIKK (KAP 13.4)

Utvalget viser til at nivået på kunstnerne lønn og levekår er dårligere enn i resten av befolkningen, særlig for frilansere, og at flere kunstnerorganisasjoner har tatt til orde for at det etableres ordninger som gir frilanskunstnere sosiale rettigheter.

NTO er positiv til at utvalget i denne sammenhengen har merket seg prøveprosjektet Skuespiller- og danseralliansen som et interessant initiativ. Alliansen bidrar til å bedre skuespillere og danseres arbeidsvilkår og imøtekommer samtidig arbeidsgivers behov for fleksible ansettelser og tilgang til arbeidskraft med høy kunstnerisk kompetanse.

Skuespiller- og danseralliansen er innrettet slik at den stimulerer de ansatte til å arbeide hos eksterne arbeids- og oppdragsgivere, samtidig som de i mellomperiodene har inntekt, opptjener sosiale rettigheter og har mulighet til kompetanseutvikling kunstnerisk. For at modellen som Skuespiller- og danseralliansen bygger på skal fungere, må det finnes et volum av arbeid i feltet som alliansens kunstnere har mulighet til å få jobber i.

Vi viser til Skuespiller- og danseralliansen egen høringsuttalelsen hvor det understrekes at prøveprosjektets størrelse med ti dansere og ti skuespillere kun dekker et svært begrenset antall frilanskunstnere. I dagens arbeidsmarked er det et større antall frilans dansere og skuespillere som kvalifiserer til ansettelse i alliansen, og for at ordningen skal ha effekt i scenekunstheltet må et betydelig større antall kunstnere ansettes.

På denne bakgrunnen tar vi til orde for Skuespiller- og danseralliansen gjøres permanent fra 1.1.2016 med økte økonomiske rammer som gjør at alliansen kan utvides med et betydelig antall flere frilansdansere og -skuespillere som ansettes etter søknad.

I tråd med uttalelsen fra Skuespiller- og danseralliansen vil vi også understreke institusjonenes og Kulturfondets betydning for scenekunstnerne arbeidsmuligheter. Også i denne sammenhengen er det viktig å styrke Kulturfondet og de programmerende teatrene, og samtidig sikre de produserende teatrene tilstrekkelige rammebevilgninger som gjør det mulig for dem å ansette kunstnere på høyt nivå og samarbeide med frittstående kunstnere og kompanier.

12 KULTURELT MEDLEMSKAP (KAP 13.3)

Forankret i kulturpolitikens rettferdighetsmål, legger utvalget til grunn at alle mennesker i det norske samfunnet bør ha mulighet til fullverdig deltakelse i kulturvirksomhet. "Kulturelt medlemskap" innebærer "en rett til å utøve og utvikle ens egen kultur og en rett til å påvirke samfunnets felleskultur" (s. 87). Utvalget mener at denne doble rettigheten bør være retningsgivende for kulturpolitikken, og de tar til orde for å videreføre de to parallelle strategiene som (I) retter seg mot de offentlige finansierte kulturinstitusjonene med krav om at mangfolds- og inkluderingsperspektivet må bli en naturlig del av virksomheten og (II) handler om å støtte "minoritetsbaserte" virksomheter.

Utvalget understreker at dette er et politisk satsingsområde belagt med dilemmaer og motstridende hensyn som må balanseres på en fornuftig måte i det fortløpende arbeidet. For eksempel kan tiltak som er ment å fremme mangfold og inkludering i stedet bidra til segregering, og inkluderingsmål kan komme i konflikt med kvalitetsmål og behov for egeninntekter. Med henvisning til debatten om armlengdesprinsippet i kjølvannet av inkluderingsmeldingen, påpeker utvalget at politikken for å fremme inkludering og mangfold også står i et spenningsforhold til institusjonenes kunstneriske frihet, og at det her handler om å finne en riktig balanse mellom politiske krav og institusjonenes autonomi.

Denne beskrivelsen av dilemmaer og spenningsforhold er i stor grad i overensstemmelse med NTOs tidligere uttalelser om mangfold og inkludering. Likevel synes utvalget å opprettholde Inkluderingsmeldingens krav om at institusjonene "i større grad må gjenspeile det kulturelle mangfoldet i befolkningen med hensyn til publikum, rekruttering av ansatte og programmering" (s. 293).

Vi viser til NTOs uttalelse til Inkluderingsmeldingen, hvor vi tar avstand fra at myndighetene stiller krav til institusjonenes kunstneriske programmering. Etter vårt syn har utvalget her ikke funnet den riktige balansen mellom politiske krav og institusjonenes kunstneriske autonomi. Vi har imidlertid merket oss at departementet derimot har tatt inn over seg forskjellen mellom innholdsproduksjon og formidling, og at krav til programmering er tatt ut av tilskuddsbrevene til institusjonene.

I beskrivelsen av publikumssammensetningen innenfor musikk og scenekunst viser utvalget til SSBs kulturbruksundersøkelser som viser at andelen av befolkningen som har benyttet tilbudene øker bl.a. med graden av utdanning og inntekt, men at den viktigste markøren er innvandrerbakgrunn. Nordmenn med bakgrunn fra Latin-Amerika og Europa utenom EU og EØS besøker teater og går på konsert i langt mindre grad enn befolkningen for øvrig. Vi etterlyser imidlertid mer nyanserte undersøkelser av utviklingen i publikumssammensetningen som også kan få frem variasjoner mellom institusjoner og mulige sammenhenger mellom ulike markører.

NTO støtter utvalgets forslag om at en politikk for å fremme "kulturelt medlemskap" bør rettes både mot de etablerte institusjonene og "minoritetsbaserte" virksomheter. Dersom kulturpolitikken skal ta inn over seg de dilemmaene og spenningsforholdene som utvalget skisserer, og samtidig ta hensyn til demografiske forskjeller og hver enkelt institusjons egenart, mener vi likevel at det bør legges vekt på tilretteleggende tiltak, slik som for eksempel skole- og utdanningstiltak, den nye aspirantordningen eller stimuleringsmidler til forsøks- og utviklingsprosjekter, fremfor generelle politiske krav og føringer på institusjonenes virksomhet.

Denne typen tilretteleggende tiltak kan bidra til å stimulere institusjonenes egne initiativ for å fremme inkludering og mangfold, og gjøre det enklere for hver enkelt institusjon å håndtere mulige dilemmaer og balansere ulike mål og motstridende hensyn gjennom langsiktige strategier.

Vi vil samtidig understreke at noen av de viktigste tiltakene for å fremme bredere rekruttering er knyttet til skole, kulturskoler og utdanningsinstitusjoner, og at skole- og utdanningspolitikken er med på å legge viktige premisser for institusjonenes inkluderings- og mangfoldsarbeid.

13 "DEN KULTURELLE GRUNNMUREN" (KAP 15)

Utvalget tar til orde for at Kulturløftet III bør være et lokalt kulturløft og ønsker en kulturpolitisk dreining fra nasjonal institusjonsbygging til lokalt initiert kulturliv. Et sentralt forslag i utredningen er å styrke "den kulturelle grunnmuren" – forstått som "den kulturelle infrastrukturen som gir hele befolkningen tilgang til kunst- og kulturfaglig kompetanse, deltagelse og opplevelse". Utvalget anser kunst- og kulturfag i opplæringen, kommunalt og frivillig fritidstilbud og lokalsamfunnets kulturelle arenaer som "hjørnesteiner" i "den kulturelle grunnmuren".

Blant lokale kulturelle arenaer nevner utvalget museene og kulturhusene, men legger særlig vekt på bibliotekene, fritidsklubbene og kirkene. I følge utvalget er dette ”kjernearenaer som hver på sin måte har en solid forankring i norsk kulturarv- og politikk, og de er tilretteleggere for meningsdannelse og skapende aktivitet på lokalt plan, for profesjonelle og amatører og ikke minst for publikum ”(s. 310).

Utvalgets hovedpoeng synes å være at lokal kulturvirksomhet som i hovedsak driftes av kommunale midler – slik som kulturskoler, bibliotek og fritidsklubber – har tapt i kampen om pengene lokalt, og at det kan være behov for å vurdere øremerkede statlige overføringer til ”et lokalt kulturløft” i en tidsavgrenset periode, sammen med en bedre samordning mellom forvaltningsnivåene og et styrket lovgrunnlag bl.a. gjennom en endring av kulturloven.

NTO er enig i at det er viktig å løfte slik lokal kulturvirksomhet. Samtidig vil vi understreke at kulturpolitikken ikke bør legge til grunn noen motsetning mellom ”nasjonal institusjonsbygging” og ”lokalt initiert kulturliv”, og vi vil spørre hvorfor musikk- og teaterinstitusjonene ikke inngår i ”den kulturelle grunnmuren”. Vi minner om at de aller fleste musikk- og teaterinstitusjonene er lokalt initierte og viktige tilretteleggere for meningsdannelse og skapende aktivitet på lokalt plan. Samtidig er det et viktig samspill mellom disse institusjonene og de såkalte hjørnesteinene i ”den kulturelle grunnmuren” slik som kulturskolene og frivillig kulturarbeid – i form av samarbeid og, ikke minst, i form av utveksling og deling av nødvendig fagkompetanse.

14 SKOLE OG UTDANNING

14.1 Den kulturelle skolesekken (Kap 11.16.1)

Utvalget påpeker at finansieringen av Den kulturelle skolesekken har stagnert under Kulturløftet. NTO støtter utvalgets forslag om en sterkere satsing på ordningen.

Vi vil samtidig understreke at Den kulturelle skolesekken er en ordningen som består av mange ulike aktører fra nasjonalt til lokalt nivå, med ulike behov og styrker. Innenfor scenekunsten er Norsk Scenekunstbruk nasjonal aktør, og en styrking av Den kulturelle skolesekken innenfor dette området forutsetter en styrking av Scenekunstbrukets formidling. I følge Scenekunstbruket har økte midler i Kulturløftperioden gitt direkte utslag i økt formidling – i form av flere forestillinger og en økning i publikumstallene.

Utvalget understreker at Den kulturelle skolesekken har blitt et sentralt virkemiddel i scenekunstopolitikken og særlig bidratt til å bedre rammebetingelsene for de frie gruppene som har fått langt flere oppdrag enn tidligere. Samtidig viser utvalget til *Bak kulissene* hvor det uttrykkes et ønske om at også institusjonene utvider sitt tilbud i Den kulturelle skolesekken.

NTO er enig i at det er viktig å legge best mulig til rette for bred formidling av produksjoner både fra frie grupper og institusjoner for å sikre kvalitet og mangfold i tilbudet gjennom Den kulturelle skolesekken. Vi vil samtidig understreke betydningen av at skolebarn, i tillegg til turnéforestillinger på skolen, får mulighet til å oppleve forestillinger og konserter fremført på en profesjonell scene.

Norsk Scenekunstbruks statistikk (basert på fylkenes rapportering) og institusjonenes egen rapportering (f.o.m. 2010) viser at de fleste teaterinstitusjonene formidler forestillinger i Den kulturelles skolesekken årlig, og at noen har et utbredt samarbeid med Den kulturelle skolesekken i sine fylker.

Det er imidlertid store variasjoner i samarbeidet mellom institusjonene og Den kulturelle skolesekken mellom de ulike fylkene. Mens samarbeidet fungerer godt noen steder, peker en del institusjoner på utfordringer som handler om uklar rollefordeling og tilfeller der Den kulturelle skolesekken overstyrer institusjonenes kvalitetsvurderinger, behandlingsprosedyrer som samsvarer dårlig med institusjonenes repertoarplanlegging og at krav til pris og format noen ganger overstyrer kvalitetskriterier.

Den viktigste utfordringen synes likevel å være knyttet til gratisprinsippet og manglende økonomisk kompensasjon til skolene. På den ene siden har Den kulturelle skolesekken bidratt til at langt flere barn og unge enn tidligere får oppleve profesjonell musikk og scenekunst av høy kvalitet i skolen. På den annen side har kombinasjonen av gratisprinsippet og Den kulturelle skolesekken utilsiktet ført til at skolenes besøk ved institusjonene reduseres og ved noen skoler faller helt bort (jf. skolelederundersøkelsen, Perduco Kultur 2008).

Den treårige forsøksordningen med kunstformidling til skoleelever i institusjonenes egne lokaler er nok ment å kompensere for dette. Det er positivt at det prøves ut ulike modeller for tiltak som

skal legge til rette for at skolebarn i løpet av skolegangen skal få oppleve profesjonelt teater i teatrets egne lokaler. Likevel kan ikke denne forsøksordningen, som er avgrenset til utvalgte institusjoner, sies å løse problemet – som først og fremst er knyttet til at skolene ikke har fått noen kompensasjon for gratisprinsippet i form av betalingsmidler til forestillinger/konserter og transport.

Norsk Scenekunstbruks nettverk fungerer i dag svært godt for formidling av produksjoner fra de frie gruppene og bidrar til kvalitet og mangfold i tilbudet. En kobling av produksjoner også fra institusjonene opp mot Scenekunstbrukets nettverk og refusjonsordning, ville bedret vilkårene for at flere produksjoner fra institusjonene ble formidlet som turnéforestillinger, både i og utenfor eget fylke. Dette kan omfatte formidling også utenfor Den kulturelle skolesekken, hvor kulturhusene i større grad kunne blitt tatt i bruk. En slik utvidet utnyttelse av Scenekunstbrukets potensial vil imidlertid kreve en betydelig økning i bevilgningene til Norsk Scenekunstbruk.

Utvalget mener også at det nasjonale sekretariatet for Den kulturelle skolesekken bør styrkes og har drøftet tre mulige modeller: 1) styrking av det eksisterende sekretariatet for Den kulturelle skolesekken i Norsk kulturråd, 2) et utvidet sekretariat samlokalisert med andre aktører som UKM Norge og Norsk kulturskoleråd, 3) Sekretariatet for Den kulturelle skolesekken legges til Rikskonsertene.

NTO er enig med utvalget i at en modell der sekretariatet legges til Rikskonsertene vil føre til en uklar rollefordeling og en ubalanse mellom de ulike kunstområdene og mellom Rikskonsertene og de øvrige nasjonale aktørene. På denne bakgrunnen er vi kritiske til en slik modell.

Derimot er vi i utgangspunktet positive til det første alternativet, som innebærer en videreføring og styrking av dagens ordning med det nasjonale sekretariatet plassert i Norsk Kulturråd, først og fremst fordi vi mener det er viktig at et sekretariat er plassert i nær tilknytning til det profesjonelle kunstfeltet – med alle kunstuttrykk representert.

14.2 Kulturskolene (Kap 12.18 og 15.3.1)

Utvalget fremhever kulturskolenes betydning for talentutvikling og kompetanseheving og peker på utfordringer knytte til begrenset grunnfinansiering, høy egenbetaling, kjønnsmessig

ubalansert og smal sosial rekruttering, samt lange ventelister i mange av de største kommunene.

NTO er enig med utvalget i at det er nødvendig å styrke kulturskolene, og vi vil særlig fremheve kulturskolenes betydning for talentutvikling. Vi vil påpeke at innføringen av en uketime kulturskoletilbud i skole-/SFO-tiden på barnetrinnet verken kan erstatte en satsing på den ordinære kulturskolen eller en oppgradering av de estetiske fagene i det ordinære skoleverket. Vi er enige i utvalgets forslag om å vurdere øremerkede statlige midler til kulturskolene i en overgangsperiode, samt ytterligere lov-/forskriftsfesting av tilbudet.

For å styrke kulturskolenes kulturpolitiske betydning og Kulturdepartementets samordningsrolle, foreslår utvalget også å overføre ansvaret for kulturskolene fra Kunnskapsdepartementet til Kulturdepartementet. Dette er et forslag som vi mener bør utredes nærmere.

14.3 Estetiske fag i skolen (Kap 12 og 15)

Utvalget påpeker at den kulturpolitiske satsingen på barn og unge gjennom lovfestingen av kulturskoler og oppbygging av Den kulturelle skolesekken har skjedd parallelt med en svekkelse av de estetiske fagene i skolen, til tross for at de estetiske fagenes betydning for elevene som egne fag og betydningen av estetiske læringsprosesser i andre fag er vel dokumentert. På bakgrunn av skolens nøkkelrolle som dannelsesinstitusjon og som en arena for opplæring i kunst- og kulturfag, uttrykker utvalget bekymring for den relative reduksjonen av timeantallet for de estetiske fagene i grunnskolen og for at estetiske fag svekkes i lærerutdanningene.

Likevel savner vi konkrete forslag på dette området. Utvalget synes her å avgrense sine tilrådninger til Kulturdepartementets ansvarsområde – eller det utvalget mener bør ligge til Kulturdepartementet etter en ønsket utvidelse av departementets ansvarsområde.

NTO deler utvalgets bekymring for de estetiske fagene i skolen, men avgrensingen i utvalgets tilrådninger illustrerer at det kan være vanskelig å arbeide med problemstillinger som går på tvers av departementsgrensene.

Forslagene om å styrke Den kulturelle skolesekken og kulturskolene bør ledsages av konkrete forslag om å styrke de estetiske fagene i grunnskolen og lærernes kompetanse i disse fagene.

Blant annet bør kunstfagenes plass i lærerutdanningen styrkes, og dans og drama i grunnskolen bør tildeles timer på lik linje med musikk og kunsthåndverk.

Mange institusjoner setter store ressurser inn på formidlingsprogram overfor barn og unge, delvis for å kompensere for skolens egen sviktende satsning, delvis fordi det er i institusjonenes langsiktige interesse å gjøre dette. Her er det nødvendig å tydeliggjøre skolens ansvar og gjennomgå rollefordelingen mellom skolen og institusjonene.

15 OPPTRAPPING AV FORSKNINGSINNSATSEN (KAP 10)

Enger-utvalget slutter seg til Grund-utvalgets forslag om en opptrapping av forskningsinnsatsen på området for kunst og kulturvern gjennom etablering av et forskningssenter for kultursektorforskning.

NTO er svært positiv til en styrking av kultursektorforskningen, og vi viser til foreningens høringsuttalelse til Grund-utvalgets rapport. Her slutter vi oss til forslaget om et forskningssenter, under forutsetning av at et slikt senter ikke bidrar til noen form for sentralisering av forskningen, samt at det organiseres på en måte som kobler sammen forskningsmiljøene, forvaltningen og praksisfeltet – og samtidig ivaretar forskningens uavhengighet.

Vi vil samtidig understreke betydningen av at det finnes solide humanistiske og estetiske fagmiljøer ved universitetene. Dette er essensielt for å sikre grunnleggende forskning som er kultursektorrelevant, men også for å styrke humanistiske og estetiske perspektiver i den mer brukerrettede forskningen. Det er derfor med sterk bekymring vi har merket oss den truede situasjonen for teatervitenskap som et humanistisk og estetisk kjernefag (jf. også Norsk teaterlederforums uttalelse om situasjonen for teatervitenskap ved UiO).

16 TEMA SOM IKKE ER BERØRT I UTREDNINGEN

16.1 Utenrikskulturell innsats og Kulturdepartementets rolle og ansvar

Utvalget har ikke gått inn på det utenrikskulturelle feltet fordi arbeidet med en stortingsmelding om regjeringens internasjonale kulturinnsats har pågått parallelt med kulturutredningen.

Likevel påpeker utvalget at det etter deres oppfatning er ”uheldig at kulturministerens ansvarsområde skal ende ved landets grenser i en tid hvor kulturlivet i Norge i høy grad er blitt en del av internasjonale kunst- og kulturfelt”. NTO er enig i dette, og vi mener at Meld. St. 19 (2012-2013) *Regjeringens internasjonale kulturinnsats* ikke bidrar til å avklare ansvarsfordelingen mellom Utenriksdepartementet og Kulturdepartementet.

Vi viser for øvrig til NTOs høringsuttalelse til Meld. St. 19 (2012-2013) *Regjeringens internasjonale kulturinnsats* hvor vi innledningsvis skriver:

Norsk teater- og orkesterforening (NTO) har ved flere anledninger tatt til orde for en samlet gjennomgang av kunstpolitiske og utenrikspolitiske virkemidler og tiltak for å fremme internasjonalt samarbeid innenfor scenekunsten (jf. foreningens høringsuttalelse til St.meld. nr. 32 (2007-2008) Bak kulissene og senest i vårt innspill til statsbudsjettet 2013). Vi har særlig pekt på behovet for å vurdere ansvarsdelingen mellom Utenriksdepartementet og Kulturdepartementet.

Målet med Meld. St. 19 (2012-2013) Regjeringens internasjonale kulturinnsats er ”å trekke opp hovedprioriteringene for regjeringens internasjonale kulturinnsats fremover, forankret i både kulturpolitiske prioriteringer og i utenrikspolitikken. Meldingen vil belyse hvordan internasjonalisering av norsk kulturliv kan styrkes” (s. 5).

Likevel leser vi meldingen kun som en ansats til videre utredning av den samlede utenrikskulturelle innsatsen. Vi kan ikke se at det er foretatt noen helhetlig vurdering av det samlede virkemiddelapparatet som også omfatter teaterinstitusjonenes og orkestrenes vilkår for internasjonal virksomhet. Både de økonomiske og organisatoriske utfordringene er betydelige. Mens det innenfor andre områder og for andre virksomheter finnes særskilte ordninger for å fremme internasjonalisering, er dette fraværende for symfoniorkestrene og teaterinstitusjonene. Dersom det er et politisk ønske om å styrke også disse institusjonenes internasjonale arbeid og rolle, er det nødvendig å foreta en grundig gjennomgang som kan munne ut i konkrete tiltak. Dette arbeidet gjenstår.

16.2 Institusjoner under Sametinget

Det sydsamiske teatret Åarjelhsaemien Teatere og Beaivvas Sami Nasunalteahter mottar sine årlige bevilgninger fra Sametinget, og er således avhengig av hva Stortinget bevilger til Sametinget, samt hvorledes Sametinget velger å fordele kulturmidler.

NTO mener at det bør evalueres hvorvidt det fortsatt skal være Sametinget som forvalter midlene til disse institusjonene, eller om de skal tilbakeføres til statsbudsjettet. Vi presiserer at vi ikke har konkludert på løsning, men bare er opptatt av å få problemstillingen utredet.

Vi kan ikke se at problemstillingen er berørt av Enger-utvalget.

16.3 Profesjonalisering av kor

Vi kan ikke se at utvalget har vurdert spørsmålet om profesjonalisering av kor. Slik NTO ser det, betyr profesjonalisering av kor først og fremst bevilgningsøkning til Det Norske Solistkor som allerede er et à cappella prosjektkor på meget høyt internasjonalt nivå, men som savner økonomiske muligheter til å videreføres på et profesjonelt driftsgrunnlag og dermed kunne satse enda større både kunstnerisk og aktivitetsmessig. Koret må få et bevilgningsnivå som gjør dette mulig. Samtidig bør bevilgningene til en videre utbygging av Kor Vest styrkes.

Profesjonalisering er også et spørsmål om symfoniorkestrenes muligheter til å heve kvaliteten på fremførelsen av kor- og orkesterverker, og for Opera Sør, Bergen Nasjonale Opera og operavirksomheten i Trondheim Symfoniorkester og operavirksomheten i Nordnorsk opera- og symfoniorkester er kvaliteten på kor vesentlig for det kunstneriske nivået på operafremførelsene. I dag tas korkostnadene innenfor rammebevilgningene, men korvirksomheten løses likevel ulikt i de ulike regionene. NTO mener at også profesjonalisering av kor bør være en kulturpolitisk satsning fremover og foreslår at det utredes nærmere hvorledes de ulike regionene faktisk søker å profesjonalisere. NTO bidrar gjerne til dette ved å innhente opplysninger om denne virksomheten, både kunstneriske og kostnadsmessige.

16.4 Kritikk og offentlig meningsutveksling

Utvalget presenterer et syn på kunst og kultur som ytringer og kunstinstitusjonene som viktige arenaer for meningsdannelse og meningsutveksling. Samtidig er utvalget opptatt av at kunstinstitusjonenes samfunnsrolle i større grad skal gjøres til gjenstand for offentlig debatt. Likevel kan vi ikke se at vilkårene verken for kunstkritikken eller for et seriøst ordskifte om kunsten og om kunstinstitusjonenes virksomhet og roller er berørt i utredningen. Det kan synes

som om dette har falt mellom to stoler – mediepolitikken og kulturpolitikken. Vi etterlyser en nærmere vurdering av virkemidler som kan stimulere til kritikk, refleksjon og et seriøst, offentlig ordskifte om kunsten og kunstinstitusjonenes roller.

Når utvalget har utelatt å omtale kritikken, kan det vitne om en manglende forståelse av kritikkenes ulike roller. Kritikerer forholder seg til kunst nettopp som ytring, og kritikken har flere viktige roller i dialog med kunsten. Den tolker, diskuterer og formidler, og i mange tilfeller dokumenterer den også kunstuttrykk som ikke er varige slik som musikk og scenekunst. Kritikken er uavhengig, og den formidles åpent i det offentlige rom (jf. Kronikken *Kritikken i ytringskulturen*, av leder og seksjonsledere i Norsk kritikerlag, Aftenposten 20.04.2013).

I forlengelse av sitt syn på kunst som ytring, legger utvalget særlig vekt på kulturpolitikkenes mål om kunstnerisk kvalitet. Vi minner om at kvalitetsbegrepet er et åpent og flerstemmig begrep som hele tiden forhandles. Utvalget viser også til det såkalte kvalitetsparadokset: "Mens det er en tiltakende enighet om at kvalitetsvurderinger bør ligge til grunn for ressursfordelingen på kulturfeltet, er det en tiltakende uenighet om hvilke kriterier som skal ligge til grunn for slike vurderinger." På denne bakgrunnen tar utvalget til orde for en mer forskningsbasert kulturpolitikk for å sikre legitime kvalitetsvurderinger.

NTO er enig i at det er behov for å styrke kulturpolitikkenes forskning og også for å legge til rette for kunnskapsbaserte kvalitetsvurderinger. Vi vil i denne sammenhengen særlig påpeke betydningen av å styrke den innholdsorienterte, humanistiske forskningen (herunder teatervitenskap og musikkvitenskap) som en nødvendig del av kultursektorforskningen.

I tillegg er det, etter vårt syn, behov for å styrke kunstkritikken både kvantitativt og kvalitativt for å sikre en seriøs offentlig samtale om kunsten. For at flere faglig kompetente kvalitetsforståelser skal brynes mot hverandre, må det også finnes et mangfold av kompetente kritikere som har mulighet til å ytre seg både i dagspressen og i fagtidsskrifter. En slik flerstemmig kritikk er viktig for å dyrke ulike posisjoner og innfallsvinkler og ta vare på kunstuttrykkenes særegenheter.

De politiske rammevilkårene for kunstkritikken og for kulturjournalistikken omfatter virkemidler på flere nivåer og på tvers av kultur- og mediepolitikken slik som kringkastingsavgift,

pressestøtte, den nye støtteordningen for kvalitetsjournalistikk, produksjonsstøtte til kulturtidsskrifter og stipendier for journalister og kritikere. Vi erfarer imidlertid at eksisterende virkemidler ikke er tilstrekkelige for å opprettholde og videreutvikle en mangfoldig kulturjournalistikk og kritikk, og vi vil understreke at en relativt beskjeden styrking av insentivordninger ville kunne få stor uttelling.

Musikk og teater er øyeblikkets kunst som skjer foran et publikum. Innenfor disse kunstformene er det et spesielt behov for at kritikeren er til stede der og da når forestillingen eller konserten finner sted. Vi ser at mediene i liten grad sender kritikere ut for å dekke konserter og forestillinger utenfor eget distrikt. Heller ikke de større riksdekkende mediene prioriterer i noen videre grad å dekke konserter og forestillinger utenfor Oslo-området eller de største byene. På denne måten blir profesjonell kunstnerisk aktivitet i landet ellers mer usynlig. Diskusjonen om kvalitet blir også mindre mangfoldig når en forestilling eller konsert blir anmeldt av kun én eller få kritikere.

Den politiske satsingen på regionale og lokale kompetansemiljø og arenaer og lokale arrangører, bør følges av en satsing på å styrke og profesjonalisere kritikken regionalt. Samtidig vil kritikernes kompetanse og kritikkenes kvalitet over tid kunne styrkes dersom det legges til rette for at kritikere i større grad kan reise og anmelde flere forestillinger og konserter over hele landet.

Vi viser til høringsuttalelsen fra Kritikerlaget som foreslår en uavhengig reisestøtteordning for kritikere for å styrke og profesjonalisere kritikken regionalt. Samtidig er det viktig å styrke kritikken mer generelt. Vi viser til Kritikerlagets forslag om flere kritikerstipend, en økning i tidsskriftsstøtten for å styrke den analyserende og dyptgående kritikken, samt egne støtteordninger for å styrke den mer umiddelbare og aktuelle kritikken i dagspressen. NTO mener at disse forslagene til tiltak for å styrke kritikk, refleksjon og diskusjon om kunstuttrykkene bør vurderes som en integrert del av kulturpolitikken.